

«آخرین داستان» پیشگام در انیمیشن‌های ایرانی

«آخرین داستان» از پیشگامان انیمیشن‌های بلند سینمایی ایرانی به نویسندگی و کارگردانی اشکان رهگذر، از سال ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۶ در استودیو یو هورخش تولید شده است. خیلی‌ها این انیمیشن را محبوب‌ترین و شناخته‌شده‌ترین انیمیشن ایرانی در سینمای جهان می‌دانند؛ چراکه این اثر نخستین نماینده سینمای انیمیشن ایران در فهرست ۳۲ اثر رقابت‌کننده در شاخه بهترین انیمیشن آکادمی اسکار بود. همچنین این اثر در کنار ۳۴۴ فیلم واجد شرایط به بخش رقابتی بهترین فیلم نودومین دوره جوایز سینمایی اسکار نیز راه یافت؛ اگرچه توانست در لیست شانزده‌نمایی بهترین پویانمایی سال یا بهترین فیلم اسکار ۲۰۲۰ قرار گیرد. «آخرین داستان» در ایران نیز به موفقیت‌های چشمگیری دست پیدا کرد. جشنواره بین‌المللی پویانمایی کودک و نوجوان اصفهان در تاریخ ۱۱ شهریور ۱۳۹۷ نخستین موفقیت داخلی آن بود که به برده نقره‌ای راه پیدا کرد. همچنین این انیمیشن برنده نخستین سیمرغ بلورین بهترین انیمیشن سینمای ایران در سی‌وهفتمین دوره جشنواره فیلم فجر است. داستان این فیلم برداشتی آزاد از روایت «ضحاک» در شاهنامه اثر حکیم ابوالقاسم فردوسی است.

انیمیشن آخرین داستان طرفداران را به خواندن کمیک‌های پیش‌در آمد ساخته شده توسط سازنده‌ها سوق می‌دهد و می‌تواند به‌ویژه برای مخاطب داخلی به انگیزه‌ای برای مرور شاهنامه منجر شود و این اثرگذاری خود دستاورد دیگری برای یک انیمیشن محترم در مسیری دشوار است. قطعاً انیمیشن ایران برای رشد و اعتلا به حمایت و تداوم ساخت آثاری مثل آخرین داستان احتیاج دارد.

«پسر دلفینی»

تکنیک جهانی، مضمون ایرانی

«پسر دلفینی» انیمیشنی سینمایی به کارگردانی و نویسندگی محمد خیراندیش و تهیه‌کنندگی محمدامین همدانی است که سال گذشته آکران موفق‌تری را پشت سر گذاشت. تکنیک جهانی، فضای شاد، استفاده مناسب از عنصر تخیل به همراه بهره هوشمندانه از رنگ، موسیقی و ترانه که همگی در خدمت روایت داستانی جذاب برای مخاطب کودک قرار گرفته‌اند. «پسر دلفینی» ساخته شده در سال ۱۳۹۹ و آکران شده در ۱۴۰۱ پدیده سینمای انیمیشن این سال‌های ایران است. در این سال‌ها هیچ فیلمی به اندازه «پسر دلفینی» با بچه‌ها ارتباط برقرار کرده است؛ بچه‌هایی که بسا حافظه ذهنی آکنده از انیمیشن‌های روز دنیا، این بار با محصولی مواجه می‌شوند که چیزی از نمونه‌های جهانی کم ندارد. شاهد مثال تکنیک جهانی «پسر دلفینی» هم موفقیتش در آکران‌های بین‌المللی است. فیلم بر مبنای الگوی آشنای سفر قهرمان حرکت و مخاطب را با خود همراه می‌کند. فضای فانتزی فیلم ضیافتی از رنگ، نور، موسیقی و تصویرسازی منطبق با استانداردهای جهانی می‌سازد و نتیجه‌اش انیمیشنی ایرانی برای مخاطب جهانی است؛ ماجرای نوزادی بازمانده از سقوط هوپایمی در دریا که یک دلفین کوچک و مادرش او را پیدا و بزرگ می‌کنند. نوزاد یا همان «پسر دلفینی» بعد از بزرگ شدن، وقتی متوجه می‌شود انسان است، به جست‌وجوی والدینش می‌پردازد.

«لوپتو»

استقبال از انیمیشن ایرانی

سینمایی لوپتو به کارگردانی عباس عسکری و تهیه‌کنندگی محمدحسین صادقی، نخستین محصول سینمایی مرکز انیمیشن سازمان سینمایی سوره است. پس از استقبال از انیمیشن سینمایی «پسر دلفینی» در گیشه شهرپور و مهرماه که با استقبال خوب مخاطب همراه شد، لوپتو امیدواری‌ها به تداوم رونق گیشه کودک را در سینمای بالا برد. لوپتو، یک انیمیشن سینمایی موزیکال با فضایی شاد و مهیج است که با تکنیک ۳بعدی در استودیو فرانسوی ابعاد توسط هنرمندان کرمانی تولید شده است. لوپتو این داستان را روایت می‌کند؛ «پدرعلی در کارگاه لوپتو با یاد دادن ساخت اسباب‌بازی به بیمارانش، آنها را درمان می‌کند. کارگاه اسباب‌بازی‌های خلاقانه لوپتو که بین کودکان ایرانی محبوبیت زیادی دارد با خرابکاری یک ناشناس تعطیل می‌شود. علی تلاش می‌کند پدرش را که ناامید شده است از این محمصه نجات دهد...»

یکی از دلایل موفقیت نسبی لوپتو، پخش‌کننده قدرتمندش است. فیلم به‌عنوان محصولی از حوزه هنری که بیشترین سالن سینما را در کشور در اختیار دارد، در سالن اصلی تعدادی از مهم‌ترین پردیس‌های سینمایی کشور به نمایش در آمد؛ به‌عنوان مثال لوپتو سالن اصلی سینما آزادی را در اختیار داشت. نکته دیگر هوشمندی سازندگان فیلم در جلب حمایت وزارت آموزش و پرورش است. لوپتو هم‌زمان با شروع سال تحصیلی تمرکز ویژه‌ای بر آکران‌های مدارس داشت و یکی از موفق‌ترین آثار انیمیشن این سال‌ها در جذب دانش‌آموزان بوده؛ فرصتی که سازندگان لوپتو به‌خوبی از آن بهره بردند.

فرهنگ

شیرینی‌های مضر

۵ انیمیشن محبوبی که کارشناسان تماشایشان را برای کودکان مناسب نمی‌دانند

چندین و چند نسل با تماشای آنها کودکی‌شان را گذراندند و بررسی تأثیرات محصولات فرهنگی و هنری بر ذهن بچه‌ها همچنان ادامه یافت. زمانه عوض شد، دسترس‌ی به فیلم‌ها، آسان شد و بچه‌ها بیشتر در معرض انبوه محصولاتی قرار گرفتند که برای آنها تولید می‌شدند، ولی الزاماً مناسب‌شان نبودند. در چه‌بندی سنی فیلم‌ها برای مخاطب هم به مسئله‌ای مهم تبدیل شد؛ اینکه انیمیشنی که برای کودکان بالای ۵سال بی‌ضرر است، ممکن است تأثیرات نامطلوبی روی بچه‌های زیر ۵سال بگذارد و اینکه کارتون‌های محبوب بزرگسالان، در بسیاری از موارد مناسب تماشا برای بچه‌ها نیستند. نکته دیگر نامناسب بودن برخی از محبوب‌ترین کارتون‌های کودکان برای برخی از دهه‌های سنی بود. این نوشته مروری است گذرا بر ۵انیمیشنی که در سراسر جهان مورد توجه کودکان قرار گرفته‌اند، ولی روانشناسان آنها را واجد ویژگی‌هایی دانسته‌اند که تأثیر مخربی بر ذهن، روان و اخلاق بچه‌ها در دهه‌های مختلف سنی می‌گذارد.

سفیدی که تحت تأثیر فیلم‌ها، به شکل اسفناکی تیره و تار می‌شود و بیم آن می‌رود که به لحاظ اخلاقی آسیب ببیند. «این نگرانی‌ها در حالی مطرح می‌شد که کارتون‌های دیزنی، بازارهای جهانی را فتح می‌کردند و سود سرشاری به کمپانی تولیدکننده‌اش می‌رسانند؛ تجارت پرسودی که پژوهشگران محصولاتی را الزاماً مناسب کودکان نمی‌دانستند. فیلم‌ها یکی پس از دیگری ساخته و آکران می‌شدند؛ کارتون‌هایی که محصول ذهن بزرگسالان بودند و خیلی وقت‌ها مفاهیمی که دیزنی قصد القا کردن‌شان را داشت و اصلاً مناسب کودکان نبودند را نیز به شکلی که به تأثیرات مخرب می‌انجامید به همراه داشتند. کارتون‌های بختی از فرهنگ عامه مردم و سینما رها شده بودند و تأثیرات اخلاقی و فرهنگی‌شان بیشتر در محدوده پژوهش‌های کارشناسان باقی می‌ماند. بازار آکران راه خودش را می‌رفت و جهان جذاب و پر تلاو و آمیخته با تخیل، فتح‌گیشسه را به همراه می‌آورد. سال‌های طولانی گذشت. انیمیشن‌های پرشماری ساخته شدند و

فاصله زمانی تولید حرفه‌ای

نخستین انیمیشن‌های دیزنی، با نخستین مطالعات درباره تأثیرات این کارتون‌ها بر کودکان، چنان اندک است که نشان می‌دهد نگرانی درباره آنچه بچه‌ها در معرض قرار می‌گیرند، خیلی زود تبدیل به دغدغه و دلمشغولی شده است. وقتی در دهه ۳۰ میلادی صنعت فیلم به رسمیت شناخته شد و کودکان به عنوان مخاطب انیمیشن‌ها، بخشی از بازار این صنعت را تشکیل دادند، نخستین نگرانی‌ها درباره خوراک فرهنگی – اخلاقی ناسالم هم شکل گرفت. مسئله آگاهی نامطلوب موضوعی است که در مطالعات پیرامون فیلم‌های کارتون‌ی مطرح شد. چکیده نگرانی‌ها این بود: «ذهن کودکان مثل لوح سفیدی است که از هر چیزی، به‌خصوص فیلم‌هایی که برای مصرف آنها تولید می‌شود، تأثیر می‌پذیرد؛ لوح

مهرنوش سلماسی

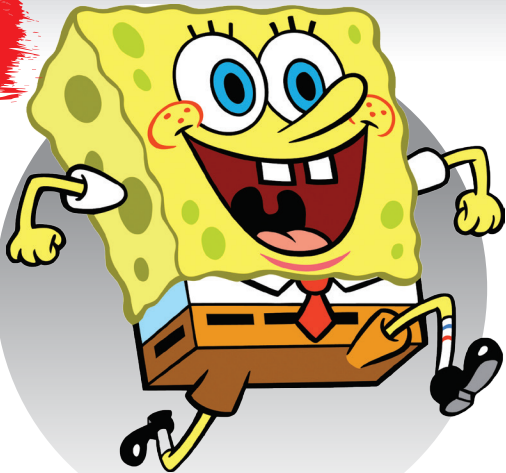
روزنامه‌نگار

03:47 / 10:00

اسکوبی دو وحشت در خیابان‌ها

یکی از قدیمی‌ترین مجموعه انیمیشن‌هایی است که سابقه تولیدش به بیش از نیم‌قرن پیش بازمی‌گردد و از آن به‌عنوان کارتون‌ی نوستالژیک یاد می‌شود. اسکوبی دو یک شخصیت کارتون‌ی است که دهه ۶۰میلادی در استودیو انیمیشن سازی هانا و باربرا ساخته شد. اسکوبی دو یک پارس بزرگ و باهوش است که با افراد وارتر و استودیوی کارتون تورک است که از معروف‌ترین تولیدات آن می‌توان به مجموعه تام و جری اشاره کرد. اسکوبی دو نام سگی شکمو است که همراه صاحبش به مبارزه با افراد شرور و حل معماهای پیچیده آنها مشغول است. براساس این شخصیت تا امروز علاوه بر سریال‌ها و فیلم‌های تلویزیونی و سینمایی انیمیشن، چند فیلم زنده نیز ساخته شده است. چند نسل از کودکان مخاطب این انیمیشن بوده‌اند و نسل اول بچه‌هایی که تماشاگر اسکوبی دو بوده‌اند، حالا نوه‌ها نشان مخاطب ماجراهای هیجان‌انگیز این مجموعه کارتون‌ی هستند. اما چرا نباید کودکان این تماشای اسکوبی دو را بزرگسالان و بچه‌ها را از این کارتون بیشتر با نوعی هراس همراه است که تماشايش می‌تواند روی بچه‌ها تأثیرات منفی بگذارد. در بیشتر قسمت‌های این سریال کارتون‌ی شخصیت‌هایی مشغول اعمال خلاف قانون و ایجاد وحشت هستند. ارمغان این سریال برای بچه‌ها، کابوس‌های شبانه‌ای است که ممکن است برای همیشه در ذهن‌شان ثبت شود. شیرینی همراه با پلاکت اسکوبی دو، سگی که بیشتر به فکر شکمش است، ولی معمولاً و در نهایت به همراه نوجوان‌هایی که همراهش هستند شخصیت‌های منفی را شکست می‌دهد، عامل جذابیت این کارتون است، ولی مجموعه انیمیشن اسکوبی دو، از آنجا که با تولید هراس و وحشت، داستانش را پیش می‌برد، به شیرینی مسمومی می‌ماند که به مخاطب کودک آسیب می‌رساند.

«

سریال کارتون‌ی محبوبی که بیش از ۲دهه است در جایگاه یکی از موفق‌ترین مجموعه انیمیشن‌های تلویزیونی قرار دارد. ۳ فیلم سینمایی هم توسط سازندگان تولید شده که آثار موفق‌تری در گیشه بوده‌اند. پدیده محصولات مخصوص کودکان در هزاره سوم که توفیق تجاری‌اش با کمتر محصول مشابهی قابل مقایسه است. شرح ماجراهای باب اسفنجی و دوستانش شامل یک ستاره دریایی و یک خرچنگ که اولی موجودی کم‌خرد دومی بیش از حد بی‌عصب و مادی‌گراست. تقریباً یک‌دهه بعد از پخش سری انیمیشن باب اسفنجی، مطالعات انتقادی درباره مجموعه‌ای که هم بچه‌ها دوستش داشتند و هم بزرگسالان و معمولاً منتقدان هم به آن نمره بالایی می‌دادند، منتشر شد. سال ۲۰۱۱ مطالعه‌ای در دانشگاه ویرجینیا انجام شد که نتیجه‌اش نشان‌دهنده بود. براساس این پژوهش، تماشای مداوم باب اسفنجی روی حافظه کودکان تأثیر منفی می‌گذارد و حتی در آمادگی آنها برای یادگیری مفاهیم تازه، اختلال ایجاد می‌کند. کارتون باب اسفنجی، البته انتقادهای دیگری را هم برانگیخته است که مجموعه آنها این نتیجه را به همراه دارد که تماشايش به‌خصوص برای کودکان زیر ۵سال توصیه نمی‌شود. برخی از روانشناسان حوزه کودک معتقدند پرداخت جزئیات صحنه‌های فانتزی باب اسفنجی، می‌تواند به کم شدن توجه کودکان منجر شود و توانایی ذهنی‌شان را با مشکل مواجه کند. موضوعی که پژوهشگران دانشگاه ویرجینیا روی آن مطالعه میدانی کرده بودند. تأثیر تماشای این کارتون روی بچه‌های ۴ساله بود؛ بچه‌هایی که در نقاشی کردن توانایی داشتند بعد از تماشای باب اسفنجی، در آزمون‌های مختلف، نشانه‌هایی از اختلال را نمایان می‌کردند.

مسئله دیگری که درباره این انیمیشن مورد انتقاد واقع شده، محتوای بزرگسالانه آن است که در قالب محصولی برای کودکان عرضه می‌شود. برخی از نشانه‌ها، ارجاعاتی است که پیداست برای مخاطب بزرگسال به انیمیشنی که بچه‌ها آن را تماشا می‌کنند، راه یافته است؛ چنان‌که پشت‌فانتزی شیرین باب اسفنجی، طنز تلخی هم جاری است که این هم مناسب کودکان نیست.

«

گر به‌سگ

ترویج خشونت

کارتون‌ی که نخستین سری آن در سال ۱۹۹۸ در آمریکا پخش شد، یکی از مجموعه انیمیشن‌هایی است که از همان اوایل پخش‌اش با انتقادهایی مواجه شد. ماجرای آبرادر به هم جسیبیده که یکی گربه و دیگری سگ است و دائم در حال مناقشه با یکدیگر هستند، از نظر روانشناسان و کارشناسان به دلیل ترویج خشونت، نامناسب برای کودکان ارزیابی شده است. ۲موجود متفاوتی که تقریباً در همه‌سوارا با یکدیگر اختلاف‌نظر دارند و شخصیت‌شان هم با هم متفاوت است. گربه قدرت تشخیص بیشتری دارد و عاقل است و سگ ساده‌لوح. گربه اهل مطالعه است و سگ شیفته کامیون‌های حمل‌رانه. گربه‌ها سادگی سگ سواستفاده می‌کنند و سگ با بی‌خردی‌اش مدام همراه زندگی می‌کند و از زندگی در کنار آن دو سود می‌برد؛ مثلاً در یک قسمت، گربه سگ تصمیم می‌گیرد یک نمایش فیلم در خانه‌شان راه بیندازند و از این طریق پول در بیاورند، اما بر اثر رفتارهای سگ آنها از خانه دور می‌مانند و همپان‌ها بدون حضور گربه سگ وارد خانه آن دو می‌شوند. در همین فاصله، وینسلو بلیت‌ها را می‌فروشد و پولش را به جیب می‌زند. وینسلو، بین گربه و سگ اختلاف می‌اندازد و در نقش آنتی‌پاش معرکه ظاهر می‌شود. خشونت‌ی که در کارتون گربه‌سگ نمود دارد، یکی از نکاتی است که تماشايش توسط کودکان با اما و اگرهایی مواجه است. این انیمیشن بیش از ۱۰دهه پیش در تلویزیون دوبله و از شبکه ۳سیمما هم پخش شد. پخش تلویزیونی گربه سگ بعدها با انتقادهای همراه شد و حالا هم در فهرست انیمیشن‌هایی قرار دارد که تماشايش توسط کودکان توصیه نمی‌شود.

لاک‌پشت‌های نینجا

اکران وحشت و خشونت

سری انیمیشن‌های لاک‌پشت‌های نینجا، یکی از موفق‌ترین محصولات کودکان است که از همان ابتدای شکل‌گیری‌اش در دهه ۸۰میلادی به‌عنوان کمیک استریپ مورد توجه قرار گرفت. پسر بچه‌ها مخاطب هدف لاک‌پشت‌های نینجا بودند؛ بچه‌هایی که از اعمال قهرمانانه لاک‌پشت‌های نینجا لذت می‌بردند. لاک‌پشتی که نام‌هایشان از هنرمندان ایتالیایی عصر رنسانس اقتباس شده و پسر بچه‌ها را در همه جای دنیا شیفته خود کرده بودند؛ لئوناردو، رافائل، داناتلو و مایکل آنجلو. خط اصلی داستان هم همیشه با تقابل ۴نیروی خیر و شر پیش می‌رود و در نهایت این لاک‌پشت‌های نینجا هستند که بر مشکلات فائق می‌آیند و قطب‌شراشکست می‌دهند. آنچه تماشای این سری انیمیشن محبوب که فیلم‌های سینمایی موفق‌ی هم براساس آن ساخته‌شده را با چالش مواجه می‌کند، نمایش بی‌برده صحنه‌های خشن و ترسناک است؛ تصاویری که در این مجموعه فانتزی خشن و اکشن بر ذهن بچه‌ها تأثیرات منفی به جامی‌گذارد. به اعتقاد روانشناسان کودکان به خاطر «رشد شناختی» محدودتری که نسبت به بزرگسالان دارند مرز میان توهم و واقعیات را گاهی اوقات درک نمی‌کنند و ممکن است تأمل‌ها با شخصیت‌های داستانی در توهم‌شان زندگی کنند. آنها به خاطر تصورات ذهنی انتزاعی‌ای که دارند ممکن است نتوانند بین عالم واقعیت و خیال تفاوت قائل شوند و برای همین تصاویر انتزاعی یا ترسناک تا مدت‌ها در ذهن‌شان بماند یا حتی در خواب‌شان هم تأثیر گذار باشد و این همان تأثیری است که لاک‌پشت‌های محبوب نینجا با عملیات‌های مهیج و هراسناک‌شان بر ذهن بچه‌ها به جامی‌گذارد.

هتل ترانسیلوانیا

خون آشام‌ها و هیولاها

سری انیمیشن «هتل ترانسیلوانیا» جزو برطرفدارترین کارتون‌های هزاره سوم هستند؛ کارتون‌هایی که موفقیت تجاری و انتقادی توامان داشته‌اند و در سراسر جهان با اقبال عمومی مواجه شده‌اند. سری انیمیشن هتل ترانسیلوانیا در اینجا چندین بار دوبله شده‌اند و هنرنامه‌ی دوبلور‌ها، این کارتون‌ها را شیرین‌تر و دلچسب‌تر کرده است. در واقع بخشی از محبوبیت انیمیشن هتل ترانسیلوانیا در ایران، مدیون دوبله فارسی بایزه‌اش است؛ دوبله‌ای که هم برای شبکه نمایش خانگی و هم به‌صورت زیرزمینی انجام شده و البته از انواع و اقسام تکیه‌کلام‌ها و حاشیه‌های صوتی در دوبله فارسی زیرزمینی بهره گرفته شده که مناسب کودکان نیست. جدای از این مسئله، انیمیشن هتل ترانسیلوانیا، کارتون‌ی نیست که برای کودکان زیر ۱۰سال مناسب باشد. یکی از مصادیق بی‌توجهی به موضوع رده‌بندی سنی برای مخاطب کودک، سری انیمیشن هتل ترانسیلوانیاست. انیمیشنی که مخاطب بزرگسال هم از تماشايش لذت می‌برد. این انیمیشن با خوش‌آشام‌ها و هیولاها به‌عنوان شخصیت‌های کارتون‌ی، ماجراهایی را روایت می‌کند که با تمام جذابیتش مناسب کودکان زیر ۱۰سال نیست. قوه تخیل سازندگان هتل ترانسیلوانیا و پرواز بر بال‌های خیال، کودک را با شخصیت‌هایی همراه می‌کند که هیچ‌از تباطی با عالم واقعیت ندارند و حضور کودکان کم‌سن و سال ایجاد می‌کند که اساساً مناسب نیست. مجموعه فیلم‌های هتل ترانسیلوانیا به لحاظ کیفی، فراز و نشیب‌هایی دارند و مشخصاً قسمت چهارم به‌قوت قسمت‌های قبلی‌اش نیست، ولی در یک نکته همه آنها اشتراک دارند؛ اینکه هیچ‌کدام برای کودکان مناسب نیستند.

